

דתיב קטור לא יתקטל על מימר
קהיר חר: י ידא דסחריא תהי
בה בקדמיתא למקטלה וידא
דכל עמא בבתיא ותפלי עבד
דביש מבינה: ה ארי יתכסי מנה
פתגמא דדינא בין דמא דקמא
בין דינא דדינא ובין מבתש
סגירו למכתש סגירו פתגמי

יומת המת לא יומת עלפי עד אחד:
יד העדים תהיהבו בראשנה
להמיתו ויד פלהעם באחרנה
ובערת הרע מקרבך: פלה כי יפלא
ממד דבר למשפט בין דם | לדם בין
דין לדיו ובין נגע לנגע דברי ריבת

1

רש"י

לקט בהיר

זוממין עד שחזמו כולם (מכות כ"ג): (ח) כי יפלא. כל
הפלאה לשון הבלה ופרישה" שהדבר נבדל
ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין דם עמא" לדם
טהור (מ"ג י"ג - י"ד"ט): בין דין לדיו. בין דין זכאי
לדין חייב: ובין נגע לנגע. בין נגע עמא לנגע טהור
(מ"ג ס"ג): דברי ריבות. שיהיו חכמי העיר חולקים

וכו' "שאין" נעשין, וזה ודאי נכון לדרכינו אך אין לורכ בו
כדאמרן: (ח) שאין אמה יכול להשיגו, אם מחמת חסרון
ידיעה, אם מחמת ריחוק מקום, או מחמת כסויו, או
מחמת איסורו, או שיש מחלוקה בדבר ואיך יודע להצחין,
וכדומה, כל זה נכנס בלשון יפלא, גם לפעמים ישמש בו
הכחז על ענין הבלה ופרישה לפרוש ולהבדיל דבר מדבר
גם זאת נכנס בלשון הפלאה, שמחמת מעשיו נפלא ונפרש
ונתכסה זה מזה, וכן הפלא ופלא או פלאי פלאות ג"כ הכי פירושו שהדבר מן לדרך הטבע עד שאין אמה יכול להשיגו
וענינו ומהותו נעלם ומכוסה ממך, גם אין חילוק בין שאל באל"ף או בה"א או ביו"ד, כגון (שמות ט' ד') והפלה ה' בין
מקנה ישראל, או (שם ח' י"ח) והפליתי ביום ההוא: (ט) רצונו לומר אין הכחז אומר שיש כאן ב' דמים וב' נגעים ולריך
לחלק בנייהם, כי מה שייך לשאל על זה ומה ספק יש כאן ומה נפ"מ אם שניהם נגעים ודמים, אין כאן רק דם אחד ודין
אחד ונגע אחד ועל זה נולד השאלה אם הוא דם טהור או דם עמא שרק דם מן המקור עמא ואפילו במקור ישנם דמים
טהורים וכן יש דין זכאי ודין חייב וכן נגע טהור כגון נחשטש ככולו, והכחז בעלמא מפרשו לא שאינם יודעים לחלק במה

אור החיים

ח. כי יפלא וגו' למשפט. הוורך לומר למשפט"א,
להעיר שלא נאמרו דינים אלו אלא במורה
שהוא ראוי להורות משפט, וכן אמרו במשנה
(סנהדרין פ"ו): תלמיד שאינו ראוי להוראה
פטורי"א, אלא שראיתי בצרייתא (שם פ"ז).
שדרשו פטור תלמיד שאינו ראוי להוראה מאומרו
כי יפלא"א) במופלא שבב"ד, וכחצו רש"י ותוספת
בהנחנקין שפירושו מופלא מומחה ולמעוטי תלמיד,
והרמב"ם פירש ביו"ד"א) שהכוונה הוא עז"ה מי

אור בהיר

ברית גדול מזה עמנו. (לב) והלמ"ד של לעבור נאמר בשביל הכוונה, כלומר כוונתו במעשיו יהיה לעבור ברית, שדוקא או חייב
סקילה. (לג) והוא אומרו בריתו פי של ה' אלוקי המכר, שהוא הראשונה. (לד) וגם אין לו שחר לכאורה, כי את המי נריך
להמית לא את המת. (לה) הכי פרט כל דבר בין דם וגו' דברי ריבות וגו'. (לו) אם לא ציית לפסקי הסנהדרין. (לז) ולא
אמר כי ישנה וכדומה. (לח) ר"ל בפרט יד החוקה והוא המשנה מורה להרמב"ם בהלכות ממרים פ"ג ה"ה.

סיקרא
די לא
תשמע
זא בון
ועבדא
ק ית
אתתא
פתגמא
ייגד ית
זרמנו
זר תרין
יתקטל

בדס* 1
הוצאת
המתרגם
1 (ספרי -
או אינו
: ונאמר
למעלה
זה שער
דיים או
פרט לך
גים מה
: (נעשין"
יו.

ה ומתאים
שם ע"ו,
וא"ו ואין
ס יש יומר
את כולם,
או הפסול
אין העדות
די לו בכלל
אם הזומו
אבל פשוט
דבר אחר"

א"ס ק' צושי"ן - (א)

דנין דברי ה"ס ק' צושי"ן א"ס ק' צושי"ן - (א)

2

בְּשַׁעֲרֵיךָ וּקְמַתְךָ וְעַלִּיתְךָ אֶל־הַמִּקְוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וּבָאתְךָ
אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר
יְהִי בַיָּמִים הֵהֵם וְדַרְשֵׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ

בְּקִנְיָתָא דִּינָא בְּקִרְוֵיךָ וּתְקוּם
וּתְסַק לְאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי יי
אֶלְדֵּךָ בְּהוּ: וּתְיִתִּי לְוֹת בְּהִנְיָא
לְוָאֵי וְלְוֹת דִּינָא דִּי יְהִי בְּיִמְיָא
הַאֲנֹן וְתִתְבַּע וּיְחֹוּן לְךָ יְת

לקב בהיר

רש"י

שלפניהם אלא דברי ריבות זה אומר צכה וזה צכה, כלומר נעלם מהם החילוק שבין דם טהור לדם טמא ועל זה מרובים, זה אומר זו היא הסימן ולפי"ז דם שלפנינו טמא הוא וזה אומר זו היא הסימן ולפי זה דם טהור הוא, עם כל זאת מיותר הוא שהיה די לומר כי יפלא וגו' בדם בדין ובנגע לזה אמרו חז"ל בספרי שהכתוב רומז על כמה מיני דמים דם נידה דם יולדת דם זיבה וכו', אבל פשט הכתוב

בדבר (אונק) זה מטמא חכ מעבר" זה מחייב חכ מוכה: וקמת ועלית. מלמד שבית המקדש גבוה" מכל המקומות (ספרי - סנה פ"ז): (ע) הכהנים הלויים. הכהנים שילאו משבט לוי" (ויב"ט): ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. (א) אפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אחר לריק לשמוע לו אין

במקומו מונח: (י) סיפא מפרש לרישא, מהו ההפלאה, דברי ריבות (רא"ם), שכלל זה יכולנו לומר דוקא אם נעלמה ההלכה בכלל לריק לעלות ולשאל אבל בפלוגמא יעשה כל אחד כפסק דין שלו (ד"ד): (יא) ואע"ג דאמרין בזבחים דף נ"ד: ורבינו מביאו בפי צרכה ל"ג י"ב שעין עיטם היה גבוה ממקום המקדש כ"ג אמה, אבל עם כותלי ביה"מ שהיה גובהן ק' אמה היה ביה"מ גבוה (חוס'): (יב) אין זה פי המלות שהכתוב אומר הלויים לשון רבים, אלא מדלל אמר והלויים א"כ פירושי קא מפרש כהנים הנקראים לויים ולמה מפני שילאו משבט לוי, על משקל בית לחם יהודה עיר בית לחם שהוא בארץ יהודה, ואין זה אומר שהסנהדרין לריכיים להיות דוקא כהנים אלא מן הקמס הוא כן כי שפתי כהן ישמרו דעת ומורה יבקשו מפייהו, חז"ל הספרי מזהו ב"ד שהיו צו כהנים ולויים יכול אם אין צו יהיה פסול ח"ל ואל השופט אע"פ שאין צו כהנים ולויים כשר עכ"ל: (יג) וכי תעלה על דעתך שופט שאינו צימיק (גמרא):

אור החיים

שלא יפלא ממנו אלא דבר מופלא"י, ומעתה לפי זה אומרו למשפט לומר שאין הדיון האמור בזקן זה אלא בצורחה למעשה"י, וכמו שאמרו במשנה שם חז"ל אינו חייב עד שורה לעשות שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון ע"כ, והנה מפסוק זה"י אין הוכחה אלא על מעשהו על פי הוראתו ולא אם הורה לאחרים לעשות, ולמדין לה מאומרו למשפט שאם הורה לאחרים חייב, או ירצה על זה הדרך כי יפלא וגו' למשפט הגם שהיה הלכה למעשה והורה

לעשות הפך כוונת החולקים וגמלא הדין לא כן הוא אף על פי שהורה בדבר שחייב על זדונו כרת וכו"י" לא יומת פירוש הגם שהורה לעשות הפך הרבים החולקין עליו לא יומת עד שורה לעשות הפך אשר יגידו עליו בית דין הגדול שכלשכת הגזית"י, וכן מוכיחים הדברים בסנהדרין:

ב. ודרשת והגידו לך. פירוש עליך אחת לדרוש שיאמרו לך טעם הדין"י, והם גם כן חייבים להגיד לך טעם דבריהם, אבל

אור בהיר

חל) פי דבר גדול אבל רוב ההלכות יודע. (ב) כי חיצת משפט כולל ג' פירושים: (א) טענות והתוכחות הנעלי דינים: (ב) גמר הדין שהדין מכריח זה חייב וזה זכאי: (ג) כשנעשה הפסק דין בפועל ע"ד אומרו לעשות בהם משפט כתוב. (ד) אשר יעשה בזדון. (ה) הגם שיש כאן כל לדדי דינים שיחייב בהם אלא דבר אחד חסר שאינו הפך סנהדרין גדולה. (ו) ויהי זה כמו אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, פי מאחר שאמר הכתוב ב' פעמים דבר זה שצריך שורה לעשות, חיצת למשפט, וחיצת אשר יעשה, למעט בל, שהגם שהוא מעשה אינו חייב רק בז"ד הגדול. (ז) ק"ל ודרשת מיותר, פשיטא שצריך לשאול, כי מנין ידעו מה שקשה לך, חורה לא בשמים היא, וגם חיצת דבר מיותר, והיל"ל והגידו לך את המשפט. (ח) מהיכן דנחגי, וזה פי הכתוב,

פתגמא דד
מימר פתגם
אתרא ההוא
למעבר כב
מימר אורו
דינא די יי
תסמי מן פ
ימינא ושמיא
ברשע בדי

לך חלל שופט
ושמאל. חכ
שמאל"י, ועל
שינוי נוסחאות * שמו
המלות שאעשה
יטעו זה כענין
בכתב וידוע הול
הדין שנשמע לו
עד מפי עד ומ
אפילו יהיה בעי
מקדשו ולא יעוו
פי אומרים על
הראוי ושמאל ט
פשטות משמעו
ושמאל וגו' אלו
שאל"כ מיותר ו
וכ"ש שאמר לך
ומה שמנינו לפי
חז"ל יכול אם יל
והוא ז"ל תירץ

אם לא
י. ועשית
ודרש, אם

3

את דבר המשפט: ועשית על פי
 הדבר אשר יגידו לך מן המקום
 שהוא אשר יבחר יהוה ושמרת
 לעשות ככל אשר יורה: י על פי
 התורה אשר יורה ועל המשפט
 אשר יאמרו לך תעשה לא תסור
 מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: ל
 י והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי

פתגמא דדינא: ותעבד על
 מימר פתגמא די יחווין קף מן
 אתרא שהוא די יתריעי י ותמר
 קמעבד ככל די יתפנה: י על
 מימר אורייתא די יתפנה ועל
 דינא די ימרון קף תעבד קא
 תסמי מן פתגמא די יחווין קף
 ימינא ושמאלא: יב וגבר די יעבד
 ברשע בריה דקא קקבלא מן

לקט בדיר

רשי

לך אלה שופט שצומיך* (ספרי - ר"ה כ"ה): (יא) ימין
 ושמאל. אפילו (אס) אומר לך על ימין שהוא
 שמאל^ל, ועל שמאל שהוא ימין^י, וכל שכן שאומר
 שיעו נטחאות * שהוא בישך.
 המלות שאעשה בכל מצוותיו ככל אשר יורוני העומדים לפני במקום אשר יבחר ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו
 יעו זה כענין ר' יהושע עם רבן גמליאל ביה"כ שחל להיות נחשב, והצורך במצוה הזאת גדול מאוד, כי התורה נתנה לנו
 בכח וידוע הוא שלא יסחור הדעות בכל הדברים הנולדים והנה ירבו המחלוקות ותקשה התורה כמה תורות ומתן הכתוב לנו
 הדין שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה צין שקבלו פירושו
 עד מפי עד ומשה מפי הגבורה או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה כי על דעת שלהם הוא נפתן לנו התורה
 אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכ"ש שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין כי רוח השם על משרתי
 מקדשו ולא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול עכ"ל הק', ואמר הכתוב ב' דברים על ימין שהוא שמאל
 פי אומרים על טהור ומותר טמא ואסור, ועל שמאל שהוא ימין על חייב ופסול אומרים פטור וכשר, כי ימין הוא כינוי על
 הראוי ושמאל על שאינו ראוי (ג"א), ולא רצה רבינו לפרשו כפשוטו ממש שתקבל דברייהם במכוון ואל תזוז ממנו, שאין זה
 פשטות משמעותה של ימין ושמאל שאין זה דבר מקומי לילך בו ימין או שמאל (רא"ם), ועוד מדלל אמר לא תסור ימין
 ושמאל וגו' אלא אשר יגידו ימין ושמאל ש"מ שרק על פי אשר יגידו לך הוא ימין ושמאל (כ"י), עוד יש להוכיח פשוט
 שאל"כ מיותר הוא ודי באומרו לא תסור מן הדבר שיש במשמעו אפילו כל שהוא, ואפשר שזה כוונת רבינו שהאריך לומר
 וכ"ש שאמר לך על ימין ימין (ובדברי הרמב"ן הג"ל מיושב זאת) פי' דבר פשוט הוא ואין צריך הכתוב לאומרו (בר"א),
 ומה שמצינו לפעמים שפירשו לא תזוז מנייה הוא דרך אגב ובמליצה בלשון מושאל (מ"ל): טו) ובספ' ד"ד מציא ירושלמי
 ח"ל יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל שתשמע להם ת"ל ללכת ימין ושמאל עד שיאמרו לך על ימין שהוא ימין עכ"ל,
 והוא ז"ל חירך שהירושלמי מיירי במקום דלא נראה נגדומו יכול להחמיר על עזמו בשב ואל תעשה, אבל כשיש פלוגתא בדבר

אור החיים

אם לא דרש אין חיוב עליהם להגיד לו: המשפט עצמו שהגידו לך אלה אפילו משפטים
 י. ועשית על פי הדבר. פי' פירוש לא מצעיא אחרים הנכונים על פי שמועה זו, כי כמה משפטים

אור בדיר

ודרשת, אם אלה שואל, או והגידו לך את דבר המשפט, פי' גם טעם המשפט. מזו) היל"ל ועשית הדבר שהגידו לך.

וּנְבִרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ: כ"א וְנֶפֶשׁ
 כִּי־תִנְעַ בְּכָל־טָמֵא בְּטִמְאַת אָדָם אֹ או
 בְּבִהְמָה טָמְאָה אֹ או בְּכָל־שִׁקְץ טָמֵא
 וְאָכַל מִבְּשָׂרֶיזְבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
 לַיהוָה וּנְבִרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
 מֵעַמִּיהָ: כ"ב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: כ"ג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 כָּל־חֵלֶב שׂוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ:
 כ"ד וְחֵלֶב נְבִלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה
 לְכָל־מְלֹאכָה וְאָכַל לֹא תֹאכְלוּהוּ: כ"ה כִּי

עֲדוּהוּ וַיִּשְׁתַּיֵּץ אִנְשָׁא הָהוּא
 מֵעַמִּיהָ: כ"א וְאִנְשָׁ אַרִי תִקְרַב
 בְּכָל מִסְאָב בְּסוֹאֶבֶת אִנְשָׁא אֹ
 בְּבִעִירָא מִסְאָבָא אֹ או בְּכָל שִׁקְצָא
 מִסְאָב וַיִּכּוֹל מִכְּסָר נִכְסַת
 קוֹדֶשִׁיא דִּי קָדָם יִי וַיִּשְׁתַּיֵּץ
 אִנְשָׁא הָהוּא מֵעַמִּיהָ: כ"ב וּמְלִילִי יִי
 עִם מִשָּׁה לְמִימָר: כ"ג מִלֵּל עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְמִימָר כָּל תִּרְב תֹּר
 וְאִמֵּר וְעֵזָא לֹא תִיכְלוּן: כ"ד וְתִרְב
 נְבִילָא וְתִרְב תְּבִירָא יִתְעַבֵּד לְכָל
 עֲבָדְתָא וּמִיכָל לֹא תִיכְלוּהוּ:
 כ"ה אַרִי כָל דִּיכּוֹל תִּרְבָּא מִן

יה
 ים
 כי
 לה
 ים
 זכ
 גש
 זר
 זם
 זכ
 זכ
 ית
 כי
 הרי
 מה
 גיל
 תה
 פש
 ים
 זרו
 דש
 ומר
 יח
 כולי
 ים
 ומא
 בשר
 מים
 סוק
 הוא
 ומא
 בשר
 זר על
 , אלה
 קן גס
 כי גס
 שגג
 מא

לקט בדור

רש"י

וטומאתו לגזירה שזה ליתן את אזהרה של ציאת מקדש
 בטומאה לאכילת קדשים בטומאה: (מב) שמים כאן צ"ב
 פסוקים הללו, ואחת צפ' אמור (כ"ג ג') כל איש אשר יקרב
 (ואמרו ז"ל קריעה זו אכילה היא) וגו' אל הקדשים וגו'
 וטומאתו עליו ונכרתה, שנים מאלו הם כלל ופרט דהיינו
 צפ' אמור כתיב אל הקדשים כלומר כל הקדשים הרי זו כלל,
 וטול אחת מכאן דכתיב שלמים הרי זו פרט, ויאל מן הכלל
 ללמד על הכלל כולו יאל, שאינו מדבר ואינו עונש כרת
 לקדשי דבק הבית אם אכלו בטומאה רק דומיא דשלמים
 שהוא קדשי מוצה (ואינו נידון בכלל ופרט לומר אין בכלל
 אלא מה שפרט ואינו חייב רק על אכילת שלמים, לפי שהם
 מרוחקים זה מזה), וכרת הג' כל ללמד על פרשת קרבן
 עולה ויורד צפ' ויקרא דכתיב שם שנטמא וקָשָׁם ולא נאמר מה הוא עונו ומה חטא בטומאתו, למדין מכאן (באם אינו ענין)
 שחטא ואשם צביאת מקדש או באכילת קדשים: (מג) פי' בלא חיבת כל, אם יאמר יעשה למלאכה, היחה מיותר לגמרי,
 שהרי נבלה הותר בהנאה דכתיב לגר אשר בשערך תחננה, אבל מדכתיב "לכל" מלאכה כל לאשמעינן חידוש שמוחר למשוח
 בחלב נבלה עורות קדשים ואינה מטומאה, לפי שג' דברים נאמרו בנבלה (א) אסור באכילה, (ב) מותר בהנאה, (ג) מטמא במגע
 ובמשא, ובלא פסוק זה הייתי אומר שג' דברים הללו נוהגים צין בצער וצין בחלב שהלא חלב בכלל בשר הוא, לזה חידש לנו
 הכתוב שלענין טומאה אינה בכלל בשר, ומה שאמר הכתוב "טרפה" קשה ממ"י, אם לא נשחטה כראוי הרי נבלה היא, ואם
 נשחטה אפילו בשרה אינה מטמאה דקיי"ל שחיטתו מטהרתו, קושיא זו כבר חירצו בגמ' שזה"ל אינו צריך רק משום סיפא
 דקרא ואכל לא תאכלוהו, ועיין בדיבור הסמוך: (מד) לשון רש"י בגמ': דקרא דואכל לא תאכלוהו למה לי הא בחלב כשרה
 (שאינה לא נבלה ולא טרפה) הוזהרו כל חלב ודם לא תאכלו (וכ"ש נבלה וטרפה) עכ"ל: (מה) ובגמ' איתא אריכותא שאין
 נלמד נבלה מטרפה ולא טרפה מנבלה, שצנבלה יש ד' חומר שמטמאה, וטרפה יש ד' חומר שהוא מחייב: (מו) פי' הגם
 דקיי"ל כן, אבל לא קן צמה שלפנינו שהנבלה והטרפה הם איסור מוסף וכולל, שעד שלא נתנבלה וטרפה היה רק חלבו
 אסור ועתה נמוסף איסור על הבשר ומיגו דחיייל על בשר חיייל נמי אכלב (מ"ל):

באוכלי קדשים בטומאת הגוף^(כ"א), ודרשו* רבותינו
 בשבועות^(כ"ב), אחת לכלל, ואחת לפרט, ואחת ללמד
 על קרבן עולה ויורד שלא נאמר אלא על טומאת
 מקדש וקדשיו: (כד) יעשה לכל מלאכה. כל
 ולימד^(כ"ג) על החלב שאינו מטמא טומאת נבלות^(כ"ד) -
 פסחים^(כ"ה): ואכל לא תאכלוהו. ^(כ"ו) אמרה תורה,
 יצא איסור נבילה וטרפה^(כ"ז) ויחול על איסור חלב
 (וחול^(כ"ח)), שאם אכלו יחייבו חף על לאו* של נבילה,
 ולא תאמר אין איסור חל על איסור^(כ"ט), (וכאומר אין
 איסור חל על איסור דרש לא תאכלוהו הוא מיעוט,
 לומר, כאן גזר בו, אבל בעלמא לא יחול איסור על
 שינוי נטמאות ודרשו. * על איסור.

זאון ויתקפה
כה כלל ויס
יגלה כחם
בציר אל
יכים מפני
יפוח מנסה
ישלח רכס
שלי ורכס
ה שבים לא
ל לענין דבר
(ז) בבלל
בסס רשכ"ל
מורוד ורש"ל
גמור נראה
ות שדברים
או שבכללות
ל פ' חרבע
ח וז יאן אלו
ל לקיים דם
סיד ארש"ע
ז כשלל ויס
ז' או ביוס
טבה כשלל
והס פירוח
ל כלל וימנע
הם משכוס
ל שיש בסס
יאו: כתב
ש"י הסעס
זרפי רחמי
הכוח שלה
מלד שהיא
פנש לחולל
יה סכנה גם
יה לפרש"י
יס הכרעיס
ו רואין בה
זר שהחיה
זגוליס דכל
יתיה חתק
שפתטנה
העסע דלה
קו ומספיד
זל השמיה
על ע"ל:

מורי זהב יורה דעה קין הלכות מאכיל עוברי כוכבים שפתי כהן יא

קין א אסור לעשות בו סחורה. זכ"י כסס רשכ"ל העטס
גזירה שמה יבא לאכול מוס ילאו ממור ונגל שארס נוגדלן
למלכה ותמיהי שהרי בפרק כל שעה (דף כ"ג) איחה שהוא איסור
דאורייתא דהתיקן צוממו לו מניס עמלמס מותר למוכרן לעובד
טכזיס ומפרס טעמא דכתיב לכס
שלמס. יבא ופריקון אפי' לכהלה
נמי ומנין שפתי הכהן לאמר קרו יסו
כהתיקן יסו וכן כדבו החוס' עס
דמלחורי' יאו ("*) וכלס דרשכ"ל
כה גזירה זו שהחורה כפרי
מסוס זס מדחינין היתרס משוס
לכס ואיסורס מוסס יסו הכי הדבר
מכור לחמיה סלס יבחרו מוס יסו
לדבר יאסור מלכס דמול המועד פ' ב' י
שבכל מורי דכוס מלכלס יבא לחבור
למלכה מותר. שוב רחמי כה"ס י' ר'
דסך דרשא קוב סלמכחא. וזס כחוב
שזכרי שכתבו לחיבור סחורס כללו
ללא דאורייתא מלל קלמור דכחמה
בעלמס הוס. אלה דק"ל מנ"ס
ולמכור זכיקר דלייו מני סחורס
וטרופה כו' לא משכוס שיכו כולס
איחה לחיבור סחורס כדכריס

קין א אם הוא דבר המיוחד למאכל כו'. לאסוקי כוסים וממוניס
וגמלים דסחמן למלכה וככ"י הניח כסס החוספות דסוק פ'
מרכוב סכהב ר"ח דה"ס שאל דכריס עומלים שעומדן לחילה אס'
מגדלן למשוח עדות בשומן להשחרר כהן או לו למוכרן לישראל שימנע
כהן או להדליק מותר חלל כחזיר
הכל אסור בעלמס מנשס שהיה וכמ"ס
הט"ו כח"מ סימן ח"ט וכן כהנו
האגודס ורש"ל ורז"ל בשם הרש"ל
והר"ה ולס כח"מ זכ"ל שהרש"ל
חולק אר"ס והאגודס ומלשון הממכר
סכהב כו' הוס דבר המיוחד למלכל
כו' לא משמע קלח ככי חלל
כרשכ"ל שהביא זכ"י שאלס הוס מיוחד למלכל ודכך בני אדם לגדלן
כדי לחלק חל"ס שפתי סחור דכריס חלו למכרן לאורך לחילה אסור
וכפ"י בענין' להדיק וי"ל דה"ק אס הוס דבר המיוחד לעולס לחילה
לאסוקי אל יחדו דלה לאורך לחילה וכן משמע זכ"י ח' הרמב"ם כו'
עיין זכ"ל ח"מ דוק: אסור לעשות בו סחורה. העטס שמה
יבא לאכול מן חלל אס אינו מוכר לאורך לחילה ליכא למיגזר דדוקא
כשמכור

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':
קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

ביאור הגר"א
קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

פתיח תשובה
קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

קין א כל דבר שאסור (ב) מן החורה (ב) אף
על פי שמותר בהנאה א אם הוא דבר המיוחד
(ה) למאכל (א) ב (ג) אסור לעשות (ד) בו (ב) סחורה
וכו סעוף א':

10

משהכאב שם גרמ"ם דין ע"ו:

בבוא הינותן

קודם הכנסת גמ"ס ודו"ק: (שהוא) א"ה לכתוב להאריך שפתי... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

כשמוכר לעורך הילכה איכה לעמוד שמו יבה ללבוש מהן כיון שסוהו מוכר להכיל... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

ודאי מותר מן הסודרה אלא דרכן אסורו ומחגי קאמר דמדרבנן... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

דגול מרבה

סימן ק"ו בש"ס סימן (א) * רחוק מן החלב שהיה נאמר בו ישיה לכל

וד אפרים

כנס ע"ס: (הם) רחוק מן החלב עה"כ וכו"ל כ"ס ה"ב כ"ה הלוי' שמתחית... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

הידושי רע"ק

בטקום שיש היתה מפורש. וזכ"ל הפ"ו שר בא"ח (פ"ט חמ"א) וע"י בל"מ (פ"ב מה"ל) ובפני ידועש קרישין (דף ע"ב) וכו"ל

פתחי תשובה

ע"ס גם כפאו"מ סי' ק"ח דהא דבני ט"ו כ"ל וכו"ל... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

ביאור הגר"א

כ"ל. והסתפק ה"ל וסתמי שם ולא נבדלה מ"ו וכו"ל שח"ח בהנאת כ"ס מ' כ"ש: [א] או כ"ו. כ"ה בח"ח מחמת בנה: [ב] ואפילו לקנותו כ"ו. ש"פ ה"ל ר"ל כ"ב א' א"ל א"מ

באר היובל

דבין ומזבין מקרי שליח מ"ה חף כקונה ישרא"ל מחברו ערפיס להחליה לטעולו... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

גליון מוררש"א

דיווח ב"ח יתקב סימן ס"ב ועש"ש בחי' שלי על התורה פרשת בתר: (כ"א) גר"א רח"ק דאין כ"ח ב"ח וכו"ל... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

חידושי בית מאיר

דיווח ב"ח יתקב סימן ס"ב ועש"ש בחי' שלי על התורה פרשת בתר: (כ"א) גר"א רח"ק דאין כ"ח ב"ח וכו"ל... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

חידושי בית מאיר

דיווח ב"ח יתקב סימן ס"ב ועש"ש בחי' שלי על התורה פרשת בתר: (כ"א) גר"א רח"ק דאין כ"ח ב"ח וכו"ל... שפתי בון יורה דעה קיו הלכות מאכלי עובדי כוכבים

ס 7 פִּי־תְהִיִּין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים
הָאֵחָת אֶהוּבָה וְהָאֵחָת שְׁנוּאָה וַיִּלְדוּ
לוֹ בָנִים הָאֶהוּבָה וְהַשְּׁנוּאָה וְהָיָה
הַבֵּן הַבְּכֹר לְשְׁנֵי־אָה: 7 וְהָיָה בְּיוֹם
הַנְּחִילוֹ אֶת־בָּנָיו אֵת אֲשֶׁר־יְהִיָּה לוֹ
לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת־בְּנֵי־הָאֶהוּבָה עַל־
פְּנֵי בְּנֵי־הַשְּׁנוּאָה הַבְּכֹר: 7 כִּי אֶת־
הַבְּכֹר בְּנֵי־הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי
שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר־יִמָּצֵא לוֹ בִּיהוּא

חֲדָף דִּי עֵינֵיהוּ: 7 אַרְי תְּהוֹנִן
לְבָר תְּרַתִּין נָשִׁין חֲדָא רְחֻמְתָּא
וְחֲדָא שְׁנֵי־אֵתָא וַיִּלְדוּ לָהּ בָּנִין
רְחֻמְתָּא וְשְׁנֵי־אֵתָא וַיְהִי בְרָא
בּוֹכְרָא לְשְׁנֵי־אֵתָא: 7 וַיְהִי בְּיוֹמָא
דִּי־חָסַן לְבָנָוְהִי יֵת דִּי יְהִי לָהּ לֵית
לָהּ רִשׁוֹ לְבַכְרָא יֵת בְּר רְחֻמְתָּא
עַל אַפִּי בְר שְׁנֵי־אֵתָא בְּכוֹרָא:
7 אַרְי יֵת בּוֹכְרָא בְר שְׁנֵי־אֵתָא
יִפְרֵשׁ לְמַתָּן לָהּ תְּרַתִּין חֲדָקוֹן
בְּכָל דִּי יִשְׁתַּבַּח לָהּ אַרְי הוּא

רִישׁ תְּקַפְּהָ לְ
יֵת אַרְי יְהִי לָהּ
לְיִתְוִהי מְקַבֵּל
וְלְמִימַר אֵמָה

האז, כצמחוק
מן הדרך: ומוז
כ"ח ממרים: ויו
ומלקין אותו (ס)
חייב עד שיגנוב
לוג יין שנאמר זו
בסובאי יין בזול

הלוקין דמלקות צ
פירושו יסורין אלל
אלא בהמראה, דה
בסתר לאחר זמן
עכ"ל: (בט) חגי

יח. כי יהיה
אומר
ואולי שצא להו
הרע נשללה נ
אלויהי), כי ה
הדברים מהגויט
משם, והמשלתי
ולסטים והצאי
שהשוערים הכ

מקום שמתנה על מ
ע"כ חוכן טענהו, א
מללו כדברינו, וצמת
אהורמנא דרחמנא
עולם ב"ה, משא"כ
וכן פירשו חו"ל בסו
פ"י אינו רואה האמ

לקט בדיר

רש"י

אמר צו"ל לא תמכרנה ולא תתעמר בה: (בד) ראונו
לומר אל תחבר ב' המאמרים שבחמוצ ציחד לומר שבכל אשר
ימצא לו נוטל צו פי שנים, כגון שיש לו ג' מנה יכול הבכור
צ' מנה והמנה השלישי יחלקו כל האחים צנייהם, כבר למדו
חו"ל מיוסף שנטל בכורתו של ראובן והיו לו צ' שבטים פי שנים מכל אחד, לא פי שנים בכל, ולפי"ז מה שאמר הכמוצ בכל
אשר ימצא לו דבר אחר הוא לומר בין בקרקע בין בממון בין בכל דבר נוטל הבכור פי שנים, וזה פשיטא ומיותר הוא, לזה
ודאי שצא למעט כדלקמן (ג"א): (כה) מוחזק פירושו שצא לידו והוא גרשמו קודם שמת, ראו, כגון מלכה שיש לו ביד
אחר בלי משכון והלוה משלמו לאחר מיתה, או יעקב מת קודם יצחק אביו אין ראובן הבכור נוטל פי שנים בנכסי יצחק

אור החיים

מזה בפסוק (ויקרא כ"ח ל"ז) את כספק לא תחן לו
בנשך וגו', ואומרו לא תתעמר כמו שהרגס אונקלוס
לא תחגר פירוש לא תגרה זה מחבלים המתגרים
בנפש החוטאת, תחת אשר עניתה כי החטא יקרא
בערך הנפש עינויהי):
7 ויהיה הבן הבכור וגו'. אמר הכמוצ בדרך
ודאית"י, על דרך אומרו (בראשית
כ"ט) וירא ה' כי שואה לאה, כי ה' יראה בנשברי
לב לכומכם:

7 וזו הנחילו את בניו את אשר וגו'. ולא אמר
ציוס הנחילו את אשר יהיה לו את
צניויהי), להסמיך תיבת הנחילו למאמר את בניו,
לרמוז סברת חכמים"י) שאמרו (ב"צ ק"ל) שיכול
האז להנחיל לבן אחד מבניו יותר ממה שנוגע לו
כפי החלוקה:
לֹא יוּכַל לְבַכֵּר וגו'. ואם כבר עובר בלאו, וצוה
יחישב מה שהקשו החוספות שם בדיבור
המתחיל תלמוד לומר לסברת רבנ"י):

אור בדיר

לד. לג) פי' הגם שלגוף יערב כל דבר איסור אצל עינוי הוא לנפש. לד) ולא גלשון ספק אם יהיה הבן הבכור
לשניאה. לד) הלא זו שורת הדיבור. לד) היינו חכמי הש"ס שהם רב ושמואל רב יהודה ורבה שאמרו הלכה כר' יוחנן בן
ברוקה. לד) שסברו שהאז אין יכול לשנות בן בין הבנים, ולפי זה הקשו החוספות למה לנו קרא לא יוכל לבכר, הלא אפילו בן פשוט
לא יכול לשנות, ולדרכינו נר"ך קרא שחן ממה שדבריו בטלים גם עובר בלאו. וראיתי בספר ליקוטי חיים שהרבה להקשות על זה, הלא
דבריו בטלים וא"כ לא עשה אלא דיבור בעלמא ולמה יגרע מגול והשיב הגזילה שאינו מייב, עוד הקשה שלפי דברינו יהיה בלאו בכל

רִישׁ תְּקַפְּהָ לָּהּ חֲזוּיָא בְּכֻרְתָּא: יח אָרִי יְהִי לְגִבְרַת בְּרַ סְמִי וּמְרִי לִיתְהוּי מְקַבֵּל לְמִימְרַ אַבְהוּי וּלְמִימְרַ אִמְהָ וּמְלַפְּנָן יְתָהּ וְלָא

רִאשִׁית אֲנֹו לֹו מִשְׁפַּט הַבְּכֻרָה: ס יח כִּי־יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה אִינְנֹו שְׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

רש"י

לקט בהיר

האב, כבמוחזק (ספרי - בכורות י"ח): (יח) סורר. סר"ב מן הדרך: ומורה. מסר"ב דדברי חזיו, לשון (ע) כ"י) ממרים: ויסרו אותו. מתרין זו צפני שלשה"ב ומלקין אותו (ספרי - סנה"ע י"ח), בן סורר ומורה חינו חייב עד שיגנוז ויאכל תרטימרי"ט) בשר וישתה חלי לוג יין שנאמר זולל וסובא, ונאמר (משלי כ"ג כ') אל תהי צסובאי יין בזוללי בשר לנו (ספרי - סנה"ע י"ח), ובן סורר הלוקין דמלקות בעי ג' - רש"י), ולמדין שם בגמ' גג"ש בן בן דכתיב (כ"ה ב') אם בן הכות הרשע שוסרו אותו אין פירושו יסורין אלא מלקות, ומה שאמר מתרין זו פירש"י במשנה ח"ל: לאו משום התראה גמורה כשאר עבירות שאין לוקין אלא בהתראה, דהא התראה עדים צע, ועוד זו ספק התראה הוא אם עובר הוא אם לא, שלא מיד צפניהם הוא עובר אלא צסתר לאחר זמן הוא עושה, אלא מוכיחין אותו דבעינן ויסרו אותו שלא ירגיל ואם לא שמע מלקין אותו צב"ד עכ"ל: (כט) חזי מנה (גמרא). ולשון תרטימר תרי טימר ב' ליערין והוא חזי מנה (במ"ח), ושיעורים הללו סברת חז"ל

אור החיים

יח. כי יהיה לאיש וגו' חינו שומע. לריך לדעת אומרו חינו שהיה לו לומר חינו שומע, ואולי שצא להעיר כי כשאדם ממליך צתוכו יר הרע נשלח ממנו הידיעה והשמיעה מהנאמר אליו"ה), כי היא עומד על מפתח הלב ומונע הדברים מהגיע אל הנפש כי הס"י יחויצוהו לנאח משם, והמשלתי הדבר למלך שהיו שועריו גנבים ולסטים והצאים לקבול לפני המלך מהם היחכן שהשוערים הם יוציאו להם רשות ליכנס לחיבם

אור בהיר

מקום שממנה על מה שכתוב בתורה כגון קידש אשה ע"מ ליגרע ממנה שאר כסות ועונה וכו', ומסיק ופליג וכמד שאין כאן שום לאו, ע"כ תוכן טענתו, אבל במחילה אישתימיט ליה דברי רמב"ן הק' בספר המנחות לרמב"ם, וכן כאן בפירושו על התורה, שדבריו הק' ברור מללו כדבריו, ובמתק לשונו הזהב תירך ב' קושיות לדעיל עיי"ש באריכות, ובתוך דבריו כתב ח"ל דנו בו שלא יתקיימו דבריו ומ"מ עבר אהורמנא דרחמנא עכ"ל, פי' הגם שדבריו צטלים מ"מ עיקר הענין כאן אינו נטילת ממון, אלא שדבריו ציטל גזירת מלך מלכו של עולם צ"ה, משא"כ בלא תגזול והשב את הגזילה, וכל יסודו ורואיו כנאשר הכתוב הוציאו בלשון "לא יוכל", ואונקלוס תרגם לית לך רשו, וכן פירושו חז"ל בספרי, משא"כ שארה וגו' לא יגרע, פשוט שאינו לשון איסור, אלא המורה זיכה את האשה בדברים הללו. (לח) פי' אינו רואה האמת ואינו שומע ואינו מנין הגם שחאמר אליו צראיות צרות ומוכיחות. (צ"ל) הם הדברים האתימטיים. (כו) שאמר כי יהיה לאיש בן.

כזא) פירוש הם גרמו שימרוד בהם ענאם.

עמק הלכה

שאלות ותשובות

חלק ב

סימן א

כתיב, דאי עבר ונסיב, לא יוכל לבכר, והיינו דאי לאיסורא, וא"כ אין ההיתר מפורש בתורה כלל, ושפיר גזר רגמ"ה לאסור ב' נשים.

אולם בגוף דברי הט"ז אף כי כבר הלכו בו נימושות, בכל אלה לא מצאתי מי שיבאר סברת הט"ז דמדוע לא יהי' הכח ביד חכמים לאסור דבר המפורש להיתר, הרי אנו קיי"ל יבמות דף צ' דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, כמו שופר ולולב בשבת, גזירה שמא יעבירנה, ואם בידם לעקור מצוות חמורות כאלו, מכ"ש שיכולים לעקור ההיתר של או מכור לנכרי, ומאי אולמא דקרא דאו מכור, יותר מקרא דשופר ולולב, ומאי נ"מ אם הוא מפורש בתורה או לא, כולם מרועה אחד ניתנו. והנה הט"ז הכריח שיטתו מדברי התוס' סוכה ל"ט ע"א ד"ה וליתבי וכן הוא בהדיא בחוס' ב"מ דף ס"ד ע"ב ד"ה ולא ישכור, אבל גם רבותינו בעלי התוס' לא גילו לנו המקור לזה.²

ומדברי הר"ן חולין בסוגיא דזרוע בשילה נראה דהטעם הוא דהוי גבאי שיאסרו חכמים דבר שהוא מצוה מן התורה עיש"ה, אבל זה יונח רק על דבר שהוא מצוה מן התורה כמו זרוע בשילה דהוא מצוה לבשל עם הזרוע, אבל אין כאן בנותן טעם לחלק בין מפורש בתורה או לא.

והחת"ס שכתב דהך דחדר"ג לא היתה בתחלה התקנה ואח"כ החרם, אלא באו ביחד החרם עם התקנה, לא חש לקושיא מאיסורא דונשיא בעמך לא תאור, משום דק טעמא גופא, דהאיסור אינו אלא בקללה בעלמא, ולא כשבא יחד עם תקנה לטובה. ואפי' אם נימא דבזה לא סגי להתירא במה שבאו ביחד, י"ל דאפילו הכי ליכא לקושיא מהך דמי שפרע, דמקשה בגמ' מילט היאך לייטינו, דהתם הרי איירי לאחר שתזרז הלה מן המקח, וממילא הוי המי שפרע כקללה בעלמא. אבל בהך דחדר"ג, הרי החרם הוא לפני שעבר הלה על האיסור, ובא רק להזהירו ולהרתיעו מלעבור על האיסור, ונמצא שלא באו לקללו, ואח"כ כשעובר על האיסור הרי הוא כמקלל את עצמו.

2. וראה גם בסנהדרין י"ט ע"א מלכי בית דוד דן ודגין אותו, דכתיב בית דוד כה אמר ד' דינו לבוקר משפט, ועי' גהש"ס שם שמציין לשעה"מ בשם הרא"ש בתוספותיו והוא גם בהגהות מהר"ץ חיות שם, שכיון שפ"י הכתוב שבית דוד ישפטו שוב אין חז"ל יכולים לגזור. וכן ביאר הכ"מ בפ"ג מהל' מלכים ה"ז. ועי' שו"ת רע"א סי' ע"ד שמיישב עפ"י יסודו של הט"ז קושית המ"מ סוף פ"ח מה' מאכ"א.

שוכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג החריף ובקי כש"ת הרי שלמה זלמן זריינגער שליט"א חוב"ק הומנט פלובקיה

אחדש"ת כמשפט.

7 ← ועל ד"ת אשר העיר ליישב קושית החת"ס (בליקוטיו סי' ג"ב וכן הקשה בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ק סימן קי"ד) שהבאתי בספרי עמק הלכה (ח"א סי' ט"ז), שהקשה לשיטת הט"ז בסי' קי"ז הידועה דאין כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר, ואיך גזר הרגמ"ה שלא לנשא שתי נשים הלא מקרא מלא, כי תהיין לאיש שתי נשים¹, ועל זה העיר כ"ת מש"ס קידושין ס"ח דהך שנואה היינו ששנואה בנשואיה, וא"כ בודאי דאין כוונת התורה להיתר עכ"ד.

הנה יפה העיר וכוון בזה לדברי ידידי הרב הגאון המפורסם הר"ש גרשטנפלד שליט"א מפה שהעירני ע"ז במכתבו. אולם לדעתי אין צורך לכל זה, וגם בלי הך דרשא דשנואה בנשואיה לא קשה מידי, דהרי קיי"ל דאי לאיסורא כתב קרא, עי' בש"ס יבמות ע"ח ע"א, וא"כ גבי או מכר לנכרי שכתב הט"ז, הרי זה היתר מפורש בתורה דמותר למכור לנכרי ואין כח ביד חכמים לאסור, אבל הכא כי תהיין

1. עי' בחת"ס שמתרץ דשאני חרם מאיסור, "דאע"ג שאין חכמים יכולים לאסור בתקנה מה שמותר בפירוש, מ"מ אדם האוסר על עצמו בשבועה או בחרם בודאי אסור אפילו מה שהותר בתורה בפירוש, ואדם המחריים עצמו אם ישא ב' נשים הרי חרמו חל עליו בל"ס, והנה יש לכל נשיא שבישראל או גדול הדור להחריים ולאסור כמו שאדם נשבע על עצמו, וזה ביאר הרמב"ן בקונטרס משפט החרם שלו ובנימוקיו על התורה בפ' כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה, שמוה נתחייב יונתן מיתה לולא שפדאוהו, ופי' שהתירו חרמו של שאול, ולא אמר הט"ז אלא דאי לא אסרו בחרם רק בתקנה".

אמנם בשו"ת הרי"ם אה"ע סי' ל"ו הבין, שר"ג עשה בראשונה תקנה שלא לנשא ב' נשים, ואח"כ הטיל חרם על העובר על תקנתו, והסביר דלעשות חרם בלי תקנה תחלה, אסור משום לא יקלל, כדאיתא בב"מ מ"ח ע"ב גבי מי שפרע דאביי סבר אודועי מדועינו ל"י דכתיב ונשיא בעמך לא תאור, ורבא אמר לייטינו ל"י דכתיב בעמך בעושה מעשה עמך, ולכן ודאי שמקודם תיקן בתורת תקנה משום קטטה, ואח"כ התקין על העובר על גזירתו דהוי אפיקורסא ומשום חוצפא, עכ"ד.

הרה"ק ר' יגוס קוהנא סבא

חכמים לאסור אף דמפורש בתורה, אבל או מכור לנכרי, דאינו מכוסה ואינו צריך שאלה, שפיר כתב הט"ז דאין כח ביד חכמים לאסור, והיא הערה נפלאה לדעתי.

ובזה יש לומר פרפרת נאה בדברי הש"ס מגילה דף ז', שלחה להם אסתר לחכמים, כתבונני לדורות, שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים, שלישים ולא רבעים (בג' מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר שמות ובמשנה תורה ובספר שמואל וזה שאמר שלמה בדבר ששילשתו אי אתה רשאי לרבעו, רש"י), עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה, כתב זאת זכרון בספר, זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה (דכל מה שכתוב בתורה קרי כתב אחד, רש"י) זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה, עכ"ל הש"ס.

והנה הפני יהושע הקשה קושיא עצומה, וז"ל, שמעתי מקשים ממנ"פ מעיקרא מאי סברי ולבסוף מאי סברי, אי פשיטא להו דתורה ומשנה תורה חשיבי חדא, כר"א המודעי בסמוך דס"ל הכי, א"כ מאי שלחו שלישים ולא רביעים, הרי לא נכתב רק שני פעמים, ואי סבירא להו תורה ומשנה תורה חשיבי תרתין, כר' יהושע בסמוך דס"ל הכי, א"כ מאי קאמרי עד שמצאו לו מקרא כתוב, אדרבא מהאי קרא נמי משמע שאין לכתוב יותר משלישים עיש"ה.

ולדברינו נכון מאד, דהנה לכאורה קשה, לפ"מ שכתבו התוס' ע"ז דף י"ג ד"ה אמה, דאע"ג דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקום ועשה, מ"מ היכא שיש קצת טעם לעקור יכולים לעקור אף בקו"ע, עיש"ש שכתבו בזה"ל, וי"ל דודאי שיש כח בידם לעקור היכא דנראה קצת טעם לעקור וכו' עכ"ל, וא"כ יקשה מאי שלחו לה שלישים, הרי בודאי דאסתר שלחה להם טעם מספיק לבקשתה לכתוב המגילה, וא"כ אף דכתיב שלישים, מ"מ בידם כח לעקור שלישים, [ובפרט ד"ל דבדברי קבלה לכ"ע יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אף בקו"ע], ומאי שלחו לה.

ואמנם לדברי הטו"ז הג"ל, דהיכא דמפורש בקרא אין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת, שפיר שלחו לה שלישים, דאף דיש להם כח לעקור דבר מה"ת אפילו בקום ועשה היכא דיש להם טעם קצת, מ"מ כיון דמפורש בקרא

והנראה בזה דהנה בש"ס שבת כ"ג ע"א גבי ברכת גר חנוכה אמרינן, והיכן צונן, ר' אויא אמר מלא תסור, ר' נחמיה אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך עיש"ש, והנה הרמב"ן בספר המצות שורש א' הסביר פלוגתא דר' אויא ור"נ, דר' אויא סובר דכל מצות חכמים בין שהם גדרים וסיגים כשבותי שבת, ובין שהם מצות שחדשו חכמים כחנוכה ומגילה, נלמוד מקרא דלא תסור, ור' נחמיה סובר דמצות חנוכה ומגילה ודומיהו אינם נכללים בלאו דלא תסור, רק נלמדים מקרא דשאל אביך, ומבואר מזה דכל עיקר שיש כח ביד חכמים לגדור ולתקן נלמד מקרא דלא תסור או מקרא דשאל אביך.

והנה נראה ברור דמקרא דשאל אביך לא נשמע רק מידי דצריך שאלה, בזה אנחנו מחויבים לשמוע בקול חכמינו, אבל דבר המפורש בתורה שאינו נכנס בסוג "שאל", דזיל קרי בתורה הוא, בזה אין לנו לימוד כלל דמחויבים אנו לשמוע לדברי חכמים. ואמנם גם לר' אויא דיליף מקרא דלא תסור, הרי בקרא דלא תסור כתיב כי "יפלא" ממך דבר וכו' לא תסור מן הדבר, ומפורש דרק כי יפלא ממך, שהדבר מכוסה ממך [ע"י ברש"י עה"ת דיפלא פירושו מכוסה], אז ישנו החיוב דלא תסור, אבל בדבר המפורש בתורה אינו נכנס בגדר כי יפלא, וממילא דלא תסור לא עלי קאי, וזה ברור.

ומעתה דברי הט"ז מאירין כשמש, דדבר המפורש בתורה כגון היתר מכירת נבילה לנכרי דאינו בכלל "שאל" אביך ולא בכלל כי "יפלא", דהרי אינו צריך שאלה ואינו מכוסה, על כן אין ביד חכמים לאסרו.

ובזה שקט הרעש שהרעיש החוות יאיר בסימן קמ"ב על שיטת הט"ז מהא דאסרו חכמים להלות לעכו"ם ברביית ב"מ דף ע', והרי מפורש בתורה לנכרי תשיך עיש"ה ובתשו' ח"ס יו"ד סי' ק"ט⁸, ולדברינו לק"מ, דבש"ס ב"מ הג"ל איתיביה רבא לר' נחמן לנכרי תשיך מאי תשיך, לאו תשוך (שמותר אתה ליקח הימנו בשך, רש"י), ומשגי לא תשיך דוקא קאמר (אתה תן לו רבית, רש"י). ומבואר מזה דיש ספק בזה אי תשיך או תשוך, וא"כ שוב דבר זה נכנס בגדר "שאל", או "יפלא", דהא מכוסה ממך אי תשיך או תשוך, ובוה שפיר יש כח ביד

מפורש בתורה, והא במילה ג"כ אין אנו באים לאסור עליה בשבת משום איסור חובל, אלא שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר, שהוא איסור אחר, שאין מפורש בתורה שהוא מותר לקיום מצות מילה. ונראה דכיון דאיסור מעביר ד' אמות ברה"ר ואיסור חבלה, שתיהן נכללו באזהרת התורה בלא תעשה כל מלאכה, ואזהרה זו התירה התורה בפירוש לקיום מצות מילה בשבת אעפ"י שעושה חבלה, שוב אין חכמים יכולים לאסור משום חשש שמא יעבירונו, דשתיהן איסורן משום מלאכת שבת.

3. ע"י בחת"ס שם ובליקוטים סימן נב שתירץ שאם היו חז"ל אוסרים רבית נכרי גזירה משום רבית ישראל, זהו נגד התורה דכתיב לנכרי תשיך, אבל הם לא באו לגדור גדר ארביית, אלא על לאו אחר, דכתיב לא תלמד לעשות כתועבות הגויים האל, וראו חז"ל כי הלוואות רבית מביא ללמוד ממעשיו, ואסרו כדי לגדור הלאו ההוא, ולא לעשות גדר לרבית עכ"ל. ולכאורה צ"ע מדברי הט"ז באו"ח סימן תקפ"ח שכתב סברתו על הא דלא גזרינן במילה בשבת שמא יעבירונו, לפי שהיתר מילה בשבת

פשטא דקרא דימול בשבת א"כ לא הוי בגדר "שאל", דאין צריך לשאול לחכמים על זה, כיון דמבואר בקרא גופי' וא"ש תירוץ הטו"ז.

אמנם אפילו לר' יוחנן דיליף מיתורא דקרא, י"ל דגם לר"י עיקר הילפותא הוא מפשטא דקרא דשמיני בכל יום שיפול כפירוש הר"ה, ורק משום דהי' מקום לומר דקרא דמחלליה אתי להורות דאסור למול בשבת, ולאפוקי מפשטא דקרא, כדאמרינן שם תניא כוותי' דר' יוחנן, על זה אתי קרא דביום להורות שלא נוציא קרא דשמיני ממשמעותי', וכיון דעיקר הלימוד הוא מקרא דשמיני, שפיר מיקרי מפורש בתורה, ולא הוי בגדר "כי יפלא" ולכך לא גזרו על מילה בשבת, ואם כי יש לפקפק בזה קצת * מ"מ ביישוב דברי התוס' ב"מ ס"ד הנ"ל, שהם המקור לשיטת הטו"ז הנ"ל, הדברים נכונים בלי פקפוק.

ובהיותי בזה צל"ע דברי התוס' ב"ב דף ס', שהקשו אהא דקאמר ר' ישמעאל בן אלישע, מיום שפשטה מלכות הרשעה וכי' ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן (מילה שהוא לסוף ז' ימים, רש"י), דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא אשה ולהוליד בנים וכו', והקשו התוס', תימא הכתיב פרו ורבו עכ"ל, והוא תמוה, דהרי ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה * כמבואר ביבמות דף צ' הנ"ל, וא"כ מאי בכך דאיכא מצוה דפרו ורבו, ומאי שגא משופר ולולב דגורו לבטל מצוה מה"ת.

ולכאורה הי' גראה ליישב, עפ"י דברי הפר"ח בס"י תקפ"ח [הובא בשעה"מ הלכות שופר], שכתב ליישב קושית הרא"מ, אמאי לא גזרו על תקיעת שופר ביו"ט, משום שמא יתקן כלי שיר, וכתב הפר"ח, דלהכי לא גזרו, משום שלא מצינו שב"ד יעקרו מצוה אחת מה"ת לגמרי,

אין כח בידם להתיר, אולם אח"כ כשמצאו מקרא כתוב זאת דס"ל לר"א המודעי דתורה ומשנה תורה חשיבא חדא, א"כ אף דבאמת חכמים לא סבירא להו כר"א המודעי, רק כר' יהושע דתורה ומשנה תורה חשיבא תרתי, מ"מ כיון דאיכא פלוגתא בפירוש הקרא שוב הוי בגדר "שאל אביך", וממילא יש כח בידם לעקור דבר מה"ת, אף דמפורש בקרא שלישים, ולכך כתבו המגלה כרצון אסתר, ומיושב קושית הפנ"י לנכון, דבאמת חכמים סבירא להו גם לבסוף דחשיבא תרתי כר' יהושע וממילא דהמגילה הוי רביעים ואסור לכתוב, רק כיון דמצאו מקרא כתוב "כתוב זאת", דיש לספק דמגילה הוי שלישים, שפיר יש כח בידם לעקור אף אי באמת הוי רביעים ודוק היטב, ומדויק בזה תיבת כשמצאו "לו", דלכאורה אין מובן על מי כווננו, ולדברינו נכון דמצאו מאן דאמר דמשנה תורה ותורה חשיבא כחדא, ובזה שוב הי' להם האפשרות לכתוב המגילה כבקשת אסתר, ודוק היטב בזה.

ומה שיש עוד לבאר בזה הוא דברי הטו"ז או"ח סימן תקפ"ח, שכתב שם לתרץ קושית הקדמונים, אמאי לא גזרו חכמים במילה בשבת שמא יעביירונו, כמו בשופר ולולב, וכתב דכיון דמפורש בתורה וביום השמיני אפילו בשבת אין הכח בידם לבטל מצוה המפורשת עיי"ש, ולדברינו יקשה, הרי הך דרשא דילפינן מקרא דביום אפילו בשבת, בודאי הוי בגדר כי "יפלא", וא"כ יש בידם כח לעקור אפילו שמפורש בקרא.

והנה לר' אחא בר יעקב שבת קל"ב דיליף דמילה דוחה שבת מדכתיב שמיני אפילו בשבת, ובפירוש הר"ח שם וז"ל וביום השמיני ימול כלומר איזו יום יפול שמיני אין לך להקדים ולא לאחר עכ"ל, א"כ אין זה דרשא רק

* הערת המחבר: הנה כעת ראיתי בפמ"ג בפתיחה כוללת אות ט"ז שהרגיש בזה, דביום לא הוי מפורש בתורה רק מדרשת חז"ל. ואולם לדעת הר"ן בחולין שהבאתי לעיל דדבר שהוא מצוה מן התורה הוי גנאי שיאסרו חכמים, א"כ במילה בלאו הכי אין בידם לאסור אף דהוי בגדר שאל אביך, וההסבר שכתבתי יתכן בשאר דברים שאינם מצוה, ודו"ק.

4. אפשר לומר דשאני בטול מצות שופר מטעם שמא יעביירונו, שנמצא הוא עובר על איסור תורה בקום ועשה, ולכן בטלו מצות שופר שהיא בשב ואל תעשה, משא"כ כאן איזה טעם יש לגזור על מצות פרו ורבו, מחשש שמא יבטלו מצות מילה, והלא גם עכשיו מבטלים מצות פו"ר, ומאי אולמא האי מצוה מהאי מצוה, וכמ"ש מו"ח ז"ל להלן על דברי הרשב"ם, [ועוד דביטול מצות פו"ר ודאי וביטול מצות מילה ספק], וסברא מעין זאת מצאנו בשאגת ארי' סי' ד' ד"ה ונהזור, שדחה סברת תר"י, דלחכמים דאמרי ק"ש של ערבית עד חצות משום סייג, כל היכא דעבר ולא קרא קודם חצות, שוב אינו רשאי לקרא אחר חצות, ואע"ג דאכתי הוא זמן שכיבה, יש כח ביד חכמים לעקור דבר

מה"ת בשב ואל תעשה משום סייג. והשיב השאג"א, דלא מצינו סייג בכ"מ, אלא שלא יבא לידי איסור מצד אחר, כגון סדין שבטלו מן הציצית, גזירה משום כסות לילה, דהו"ל כלאים שלא במקום מצוה, אבל הכא אין סברא לגזור ולבטל מצות ק"ש בודאי, ממאן דלא קרא קודם חצות מפני סייג, חדא דהסייג הוא נמי מחשש ביטול מ"ע בשב וא"ת, ומאי אולמא דהאי מהאי, ועוד האיך אפשר לבטל עכשיו מצות ק"ש בודאי, ממאן דלא קרא קודם חצות, מפני סייג שמא יבא לסמוך על שהות שיש לו ובתוך כך יעבור הזמן, והאיך נניח את הודאי דק"ש זו מפני חשש ספק ק"ש אהרת. ועיי"ש שהעיר שמצינו סברא כזאת בבכורות (נ"ג) שבטלו חכמים מעשר בהמה גזירה משום יחום. ולכן פירש סוגית הגמ' שם בדרך אחרת. ועיי' בישועות מלכו הל' ק"ש הי"ט בדי"ה ואם עבר כו', שהעיר מסוגיא דריש פ"ב דביצה דלמאן דס"ל דעיקר עירוב תבשילין משום עונג שבת, אם עבר ולא הגיח אסור לו לבשל, וביאר הר"ן ז"ל שם, דאע"ג דהאידינא ודאי מתבטל וצריך להתענות בשבת, מ"מ אמרינן שיתבטל שבת אחת, ויתענג בשבתות הרבה, וכמו"כ הכא מוטב שיתבטל פעם מק"ש, כדי שיזדרו בומנה ויקיים הרבה ע"ש.

והנהגה בהא דקאמר הש"ס "דין הוא שנגזור", גראה דאין הפירוש דהוי דין גמור שאסור לישא אשה כדי שלא יבוא לבטל מצות מילה, רק הפירוש הוא "דין הוא שנגזור", דמסתבר הדבר שנגזור כן, כמו דמצינו לשון ודין הוא כמה פעמים בש"ס גבי קל וחומר, דהתם הפירוש ודין הוא, שהשכל גזור כן, וא"כ ה"ה הכא, הכוונה דין הוא שהשכל גזור שנעשה כן שלא לישא אשה, ויגיד עליו ריעו, דאמרינן לעיל מגי, דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין, דודאי אין בזה שום איסור מן הדין שלא לאכול בשר ולשתות יין.

אולם מדברי הרשב"ם שם בד"ה אלא הנח להם לישאל מוטב שיהי' שוגגין במה שלוקחין גשים שאינם סבורין שיש איסור בדבר עכ"ל, מוכח מדבריו, דבאמת איכא איסור מן הדין שלא לישא אשה ולהוליד בנים היכא שיוודע שיבוא אח"כ לידי ביטול מצות מילה, וזה תידוש גדול, דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה, ואמאי נדחה עשה דפרו ורבו מקמי עשה דמילה, אמנם הרי"ף בעין יעקב ב"ב הג"ל כתב, דביטול מצות מילה הוי קום ועשה עיי"ש שלא כתב טעם לזה, ובודאי כוונתו להך דברכות כ', דמה שאינו פושט הכלאים והולך בהן, הוי קום ועשה, וכמו כן במה שהולך בערלות מיקרי קום ועשה, ועי' תוס' יבמות צ' ד"ה כולוהו עיי"ש ובריטב"א פ"ג דמכות ובתשובות אבני נזר או"ח סי' צ"ד. ולפי"ז י"ל דעשה דפרו ורבו נדחה מפני עשה דמילה דביטול מצות מילה הוי קום ועשה ובטול עשה דפרו ורבו הוי שוא"ת. אך צ"ע, הרי ביטול מצות מילה בשמיני יהי' באונס, שמלכות הרשעה אינה מגמת לשבוע הבן, ואונס רחמנא פטריה, ואמאי יבטל ממצות פרו ורבו בלי אונס.

והנהגה לשי' הרו"ה (הובא בר"ן פרק ר"א דמילה גבי אישתפיך חמימי), דס"ל דאסור למול כיון דיצטרך אח"כ לחלל שבת להחם לו חמין, אף דאח"כ יהי' מותר לעשות כן משום פקו"ג של הנימול, אי"כ ה"ה הכא אסור להוליד בנים, משום שאת"כ יבוא לביטול מצות מילה, אף שאח"כ יהי' אונס בגזירות מלכות הרשעה.⁵ אך לשי'

ושיאמרו שלא יתקעו בשופר לעולם, עיי"ש בשעה"מ שהראה לדברי התוס' יבמות כ"ב, ולפי"ז הכא אם יגזרו שלא לישא, הרי יעקרו מצות פרו ורבו לגמרי, וע"כ שפיר תמהו התוס' האיך יכולים לגזור הכתיב פרו ורבו, דאין כח ביד חכמים לעקור מצוה לגמרי.

אך באמת אין בזה כדי ישוב, דבשלמא התם גבי שופר ביו"ט, אם יגזרו משום שמא יתקן כלי שיר, הרי יעקרו מצות שופר לעולם, דלעולם יהי' החשש של תיקון כלי שיר, וזה אין כח ביד חכמים, אבל הכא הגזירה שלא לישא אשה, אינה גזירה עולמית, רק בשעת שמדא, וגזירה עבידי דבטלי, (עי' כתובות ג), ובכה"ג לא מיקרי עקירה לגמרי, ועל ביטול מצוה לפי שעה, בודאי דיש ביד חכמים לגזור.

שוב ראיתי בעיני יעקב למס' ב"ב דף ס' שהקשה כן, ותירצו דחוק עיש"ה, ואמנם עפ"י דברי הטו"ז הנ"ל, דאין ביד חכמים לעקור מצוה המפורשת בתורה, אתיין דברי התוס' כפשוטן, דכיון דכתיב פרו ורבו בפירוש בתורה, אין כח ביד חכמים לבטל דבר המפורש בתורה. ובזה יתיישב מאי דקשיא לי בדברי התוס' הנ"ל, שתירצו דהא דקאמר דין הוא שנגזור, היינו על אותן שכבר קיימו פרו ורבו עיי"ש בדבריהם, והדבר תמוה, מאי בכך שכבר קיימו פרו ורבו, הרי אכתי איכא מצוה דדברי קבלה "לערב אל תנה ידך" (יבמות ס"ב), ואיך יגזרו על עצמן לעבור על דברי קבלה.

ולהנ"ל הדבר נכון, דהרי כל הטעם דאין ביד חכמים לבטל דבר המפורש בתורה, הוא משום דדבר המפורש בתורה אינו בכלל כי יפלא, ולא בכלל שאל אביך, וא"כ זה ניתא לגבי מצות פרו ורבו, דעל זה אין צריך לשאול לחכמים, דהא מפורש בתורה פרו ורבו, אבל לגבי מצות "לערב אל תנה ידך", דפשטא דקרא לא מיירי בביאה, ורק חז"ל קבלו דקאי על הולדת בנים, א"כ בודאי דזה הוי בגדר שאל אביך, ושוב יש כח ביד חכמים לגזור על זה, ושפיר כתבו התוס' דרצו לגזור על מי שכבר קיים פרו ורבו, דבזה אף דאכתי נשאר מצות "לערב אל תנה ידך", ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת כה"ג ודוק.

5. לכאורה קשה גם לשיטת הרו"ה, דהנה יש להעיר, שהוא סותר דעת עצמו בפ"ק דשבת שמותר להפליג בספינה לפני השבת, אף שיצטרך לחלל שבת אח"כ, וכן פסק הריב"ש והתשב"ץ והשו"ע או"ח סי' רמ"ח ס"ד, וכדי שלא יסתרו דבריו אהודי, צ"ל שרק אם כבר הגיע שבת, או אסור להכניס עצמו בסכנה, כדי שנתיר לו לחלל שבת, [שהרי גם לענין מפליג בספינה, אסור לו חכמים תוך ג' ימים לפני השבת, שכבר קמי שבת מיקרי, ומוטל עליו לדאוג לשמור שבת], ומעתה כי אתאן לאסור לעסוק בפרו ורבו מתשש שיבואו לביטול מצות מילה, מסתבר שכיון

שעדיין לא חל עליו דין מילה, אין לאסור, ודמיא להפלגה בספינה בג' ימים ראשונים שהיא מותרת, ואין חוששין שיצטרך אח"כ לחלל את השבת מתוך אונס. אמנם במג"א שם ס"ק י"ד הביא בשם הריב"ל והרדב"ז שאם יודע בודאי שיחלל את השבת אסור אף בג' ימים הראשונים, עיי"ש. ומצאנו (בנדה לח.) שחסידי הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא מיום רביעי ואילך, כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בלידה ובמילה, ואעפ"י שהוא רחוק הרבה מיום השבת. (ובהאי ענינא קשה לי מה שנשפתף האחרונים בחבש שנתנו

מלקרות בו מותר למוכרו, או דילמא גם בס"ת שנפסל אסור למכור, דאף שנפסל אכתי בקדושתו קיים ג.

ולכאורה היה נראה להכריע דבס"ת שנפסל ליכא הך איטורא, דהרי כל הטעם דאסור למכור ס"ת, מבואר במשבצות זהב להפמ"ג או"ח סי' קנ"ג, שהוא מהא דאמרינן בש"ס קדושין דף ל"ג, דמחויב לנהוג כבוד ולעמוד מפני ס"ת מק"ו, מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש, וקל וחומר גמור הוא והדרת פני זקן דברי תורה היא, ומכירת ס"ת הוא בזיון להס"ת, עיי"ש היטב בדבריו. ומעתה הרי מבואר בש"ע יו"ד סימן רמ"ג סעיף ג' דת"ח שאין בו יראת שמים וכו' הרי הוא כקל שבציבור, דאין מחויבים לנהוג בו כבוד ולעמוד בפניו עיי"ש שציין לתשובת הרא"ש, ובאמת הוא ש"ס ערוך גיטין ל"א גבי גניבא דבר אוריין הוא ואמר אידך מקמי פלגא ניקום וכו' ע"ש, ומבואר דת"ח שנמצא בו פסול אין חיוב לנהוג בו כבוד, וא"כ דיו לבא מן הדין להיות כנידון, דכשם בלומדיה שנפסלו אין חיוב לעמוד ולנהוג כבוד כן גם בס"ת שנפסל אין חיוב כיבוד. [ובזה יש קצת לימוד זכות, על מה שאין עומדים לפני הס"ת בשעה שמחזירין אותה להארון מפני טעות או פסול שנמצא בעת הקריאה, דכיון דנפסל ליכא חיוב קימה].

אולם בתשובת נודע ביהודה קמא סימן ע"א האריך להוכיח, דס"ת אע"פ שנפסל מלקרות בו, מ"מ עדיין קדושתו הראשונה קדושת ס"ת ממש עליו, דאל"כ איך אנו רשאים לתקן ס"ת שנפסל ולחזור ולברך עליו, הרי בעת שנפסל פקעה קדושתו, וממילא כשנתקן אח"כ צריך קידוש מחדש, ובמה שמתקן אותיות או תיבות הפסולין אין כאן קידוש חדש לכל הספר, ואיך רשאים לברך עליו, אלא ודאי דאף בשעת שנפסל לא פקעה קדושת ס"ת ולהכי מהני תיקון לס"ת שנפסל, עכ"ל בשינוי קצת. ולפיי"ז בודאי דחייבין לעמוד מפני ס"ת שנפסל. ולדבריו צריך לחלק דאף דבת"ח שנמצא בו פסול אין כאן חיוב כיבוד וקימה, היינו טעמא משום שהפסול בא ע"י פשיעתו, לכן אין חיוב לכבודו, אבל ס"ת דלא פשעה מידי מחויבין לכבדה אף

במכירת ס"ת משום בזיון אלא כשהוא כשר וראוי לקרות בו, וכיון שמוכרו יש בדבר משום בזיון, אבל אלו ספרי התורה שנפסלו מלקרות בהן, אין בזיון במכירתן, דאעפ"י שאפשר לתקנו, אבל כיון שכמו שהן עכשיו א"א לקרות בהן אין בזה משום בזיון. אמנם ממש"כ הרמ"א ביו"ד סי' רפ"ב סעיף י"ח (והובא בהמשך דברי מו"ח וצ"ל) דס"ת שהיו בו טעויות מותר למוכרו, משמע דוקא כשמתחילה הי' פסול, אבל אם היה כשר ונפסל אח"כ, אף שא"א לקרות בו, יש בזיון במכירתו, ואם לא פקעה קדושה ממנו, אסור למוכרו.

הרמב"ן שם, שס"ל דאין למצוה אלא מקומה ושעתה, וכיון דעתה מצות מילה לפניו, אין לו לחוש למאי שיצטרך אח"כ לחלל שבת, כיון דאז יהי' מותר משום פקו"ג, א"כ גם הכא אין לבטל מצות פרו ורבו, משום שאח"כ יבטל מצות מילה דאז יהי' אנוס.

ואמנם למה שכתבו התוס' ב"ב הנ"ל דהא דקאמר ר"י דין הוא שנגזור על עצמינו היינו רק למי שכבר קיים פרו ורבו א"ש כפשוטו, דמי שקיים פרו ורבו בודאי דאסור מדינא לישא אשה ולבטל מצות מילה, כיון דלא קא עביד מצוה השתא, ומשום "לערב אל תנח" בודאי דלא דחינו מצות מילה.

ועפיי"ז יתיישב קושית העיון יעקב הנ"ל על התוס', דמאי מקשו הכתיב פרו ורבו הא ב"ד מתנין לעבור על דין תורה בשוא"ת, ולהנ"ל הדבר נכון מאד, דבאמת סבירא להו להתוס' דהי' ביד ר"י בן אלישע לעקור מצות פרו ורבו, רק תמהו על הא דקאמר "דין", היינו שמדינא אסור, על זה תמהו הכתיב פרו ורבו, ואין למצוה אלא מקומה ושעתה, ואין לחוש לביטול מצות מילה שאח"כ דאז יהי' אנוס כשי' הרמב"ן, ועל זה תי' דבאמת למי שלא קיים פרו ורבו ליכא איסורא מדינא, והא דנקט לשון "דין" הוא לגבי אותו שכבר קיימו פרו ורבו, ודוק היטב.

סימן ב

גשאלתי מהגבאים דביהכ"ג אנשי סאקלוב, היות שיש להם כמה ספרי תורה שונים שנפסלו מלקרות בהן, ואי אפשר לתקנן רק בהוצאה מרובה על השבה, ועכשיו גודמן להם סופר שרוצה לקנות הספרי תורה ולתקנם ע"מ למוכרם, ועל כן שואלים אם מותרים למכור הס"ת ומהמעות יתקנו תומות ביהכנ"ס הצריכים תיקון, והו' תורף שאלתם.

הגה מקום הספק בזה הוא, אי הך איסורא דמכירת ס"ת הוא רק בס"ת שכשר לקרות בו, אבל אי נפסל

לו רשות לצאת מבית האסורים ליום אחד, ויוכל לקיים מצות, אם צריך לבחור יום הראשון שיודמן לו, או ביום מקודש כיום כפורים. [עי' בח"צ סי' ק"ו ובקצה"ח סי' ק']. ולכאורה אינו מובן שאלתם, למה יצטרך להמתין ולבחור יום אחר המקודש ולא ביום הראשון, ומה גרע ממפליג בספינה, אף שסופו לגרום לחילול שבת, אלא שמוחר להכניס עצמו באוגס, ואולי הספק הוא אם רשאי לבחור ביום הכפורים, או שמא אסור, שהרי יום הראשון אינו אנוס.

1. לכאורה אינו טעם לאסור מכירת ס"ת פסול משום בזיון, שאין